Публій Вергілій Марон

Буколіки

Перекладач: Микола Зеров

Джерело: З книги: Микола Зеров. Твори в двох томах. К.: Дніпро, 1990.

ПЕРША ЕКЛОГА

Мелібей

Тітіре, ти в холодку опочив-єсь під буком гіллястим
І на сопілці сільській награєш мелодійної пісні.
Ми ж залишили свій дім, наші ниви; від рідного краю
Геть утікаєм... Нам тяжко... А ти в холодку, на дозвіллі
Будиш в діброві луну солодким ім'ям Амарілли.

Тітір

О Мелібею! мій бог послав мені втіху цю й радість.
Завжди для мене лишиться він богом; олтар його завжди
Буде окроплений кров'ю ягнятка з моєї кошари:
З ласки його-бо на пашу корів я й ягнят виганяю,
З ласки його награю, що захочу, на тихій сопілці.

Мелібей

Так! Я не заздрю тобі... Я дивуюсь... Бо буря лютує
Нині на наших ланах. І сам я, старий та безсилий,
Кіз своїх далі жену... А ця! Поглянь-но на неї:
Двох на горбі козенят у ліщині вона породила,
Так і лишила їх мертвими там, на камінні непліднім.
Часто це лихо мені — о моя сліпота і нерозум! —
Громом розбиті дуби на путі на моїй віщували;

Часто це горе гірке вороння накликало зловісне...
Але хто ж бог твій і де він, скажи мені, Тітіре, друже?

Тітір

В Римі мій спас і заступник... Ти знаєш, простець незвичайний,
Місто те дивне, гадав я, подібне до наших містечок,
Де на базарах ми сир продавали і наші ягниці;
Думав я: пес, хоч і більший, у всьому подібний щенятам.
Нині я знаю, що Рим над містами підноситься всіми,
Як над кущами повзкої лози кипарис величавий.

Мелібей

Що ж так манило тебе до того величавого міста?

Тітір

Воля, мій друже! Хоч пізно, як волос на старість посивів,
Взнав я принади її,— осяяла вік мій ледачий;
Зглянулась доля на мене, хоч довго прийшлось її ждати.
Перш Галатеїн невільник, я нині служу Амаріллі...
От як була Галатея, то щиро тобі признаюся:
Вільної хвилі не мав я, не мав заробітку ніколи...
Хоч і складав на олтар я нелічені жертви безсмертним,
Хоч працював я, як міг, і сир свій видавлював туго,
З грішми ніколи моя не верталась додому правиця.

Мелібей

От коли я зрозумів, через що Амарілла зітхала,
Щиро молилась богам, для кого виноград зберігала:
Тітір покинув свій дім, а по ньому тут сосни журились,
І говіркі джерела, і широкі зелені діброви.

Тітір

Що ж мені діять було? Чи ж міг я лишатися в призрі?
Чи ж я не міг попросити у бога спокою та пільги?..
О Мелібею! Я бачив там мужа, якому на шану
Пишні щомісяця жертви по храмах приносяться наших;
І на благання своє ласкаву почув я одповідь:
Все, що твоє, при тобі! Вертайсь до худоби безпечно!

Мелібей

О, ти щасливий, мій друже! Майно і твій хутір з тобою,
Досить тобі на життя... Твоє поле оброблене добре,
Не заболочений луг; ні комиш, ні рогіз не росте там.
Не на чужому ти пастимеш вівці, і пошесть ворожа
Від незнайомих сусід на ягнята твої не перейде.
Так, ти щасливий, мій друже! Ти вдома лежиш в холодочку
Біля священних джерел, на березі рідної річки.
Тут тобі тин-живопліт, де гіблейські трудівниці-бджоли
Взяток важенний беруть на буйнім верболозовім цвіті,
Вколо літають, бринять, до солодкого сну запрошають;
Тут, попід скелю йдучи, садівничий наспівує пісні;
Тут про кохання твоє голуби тобі стиха туркочуть
І з верховіття кленка озивається горлиця ніжна...

Тітір

Так, мені добре... І перше олень піде пастись в повітря,
Море раніше всі викине риби на піски безвідні,
Парфи із жизних долин приблукають раніше до Рейну,
А напівдикий германець Євфратові питиме води,
Аніж у серці моїм захитається образ владики.

Мелібей

Лихо судилося нам: ми йдемо на безвіддя Лібійські,
Другі мандрують до скитів, а треті — на берег Оакси;
Навіть на північ, за море ідуть до Британського краю...
Чи доведеться коли повернутися знов до вітчизни,
Щоби з слізьми на очах, по роках сумного вигнання
Глянуть на землю свою, на ту стріху убогої хати.
Жовнір захожий мої родючі виснажить ниви,
Варвар тут жатиме хліб... От до чого усобиця люта
Нас, громадян, довела!.. Чи для того ходив я за полем,
Чи задля того я груші щепив і викохував лози?..
Кози, щасливі колись, годі плакатись, далі рушаймо!
Вже не лежати мені поміж рястом у темній печері,
Вже не дивитись на вас, по далекій розсипаних скелі,
Пісні уже не співати, і певно, що скоро без мене
Вам доведеться гіркий верболіз та конюшину скубти.

Тітір

Ні, ти не підеш нікуди і ніч перебудеш зо мною;
Ложем нам буде трава, а вечерю ми маєм розкішну:
Добре оддавлений сир, і каштани, і яблука спілі.
Глянь-бо: ген-ген над хатами димок уже в'ється вечірній,
І від гірських верховин по долинах послалися тіні.

ЧЕТВЕРТА ЕКЛОГА

Музи Сіцілії! Нині почнем поважнішої пісні;
Кущ тамариску, гаї та діброви не всім до вподоби:
Вже як співать про ліси, хай той спів буде консула гідний.

Час надіходить останній по давніх пророцтвах кумейських;
Низка щасливих віків на землі починається знову.
Знову вертається Діва, вертається царство Сатурна:
Парость новітню богів нам із ясного послано неба.

Ти лише, чиста Діано, злелій нам дитину ту дивну:
З нею залізна доба переходить, спадає в непам'ять,
Вік настає золотий! Непорочна, твій Феб уже з нами!

В консулування твоє, Полліоне, це станеться чудо,
Місяці дивні, щасливі літа розпочнуться від тебе:
Щезнуть останні сліди диких чварів і братньої крові,
Від ненастанних тривог земля відпочине стражденна.
Хлопчику любий! Надійдуть часи, і побачиш ти небо,
Світлих героїв побачиш і сам засіяєш в їх колі,
Правлячи світом усім, втихомиреним зброєю батька.

Зразу ж родюча земля принесе тобі перші дарунки:
Ладан поземний та кручений плющ зростить без насіння,
Лотосом вся процвіте, засміється веселим акантом.
Кози самі понесуть молоко з полонини додому;
Смирна худоба без страху на лева глядітиме в полі.
Квіти ласкаві, рясні поростуть край твоєї колиски.
Згине і ворог твій — змій, і все зілля отрутне загине,
І ассірійський амом ніби килимом землю укриє.

Виростеш ти і почнеш дізнаватись про славу героїв,
Батькову славу пізнаєш і мужності міць непохитну,-
Колосом буйно-важким заговорять лани неосяжні,
Терна колючого кущ зчервоніє від грон виноградних,
Листя суворих дубів золотистим ороситься медом.

Дещо лишиться, проте, із давнішніх гріхів та нещастя,
Випливуть в море човни, і місто оточиться муром;
Рало по лону землі борозною глибокою пройде.
З'явиться Тіфіс новий, і юнацтво добірне, відважне
Славну збудує Арго і в криваві походи полине.

З військом хоробрим Ахілл проти нової вирушить Трої.
Мужем ти станеш і віку дозрілого дійдеш. Чи бачиш:
В морі не видно вітрил, кораблі соснові не возять
Краму по хвилях морських; все, що треба, земля дає людям,
Оранки більше нема, ні ножа для кущів виноградних;
Скинув волові ярмо з терпеливої шиї плугатар.

Вовни не красять уже у фарби, пороблені штучно:
Нині вівця на пасовищі ходить в одежі червленій,
Кольором ясним шафрану та пурпуром міниться темним;
Нині природний сандикс одягає ягнят недорослих.

Дивні, надходьте, віки! До своїх веретен нахилившись,
Присуд сповняючи Долі, так випряли парки нехибні.
Час вже обняти тобі руками дитячими владу,
Вибранцю милий богів, Юпітера славний нащадку!
Глянь, як на радості всесвіт дрижить, як радість проймає
Море, і простір землі, і безодню глибокого неба;
Глянь, як подвиглось усе назустріч майбутньому віку.
О, коли б мав я на світі прожить і, як пан свого хисту,
Співом прославить гучним твої вчинки для пізніх нащадків!
Ні, проти мене не встояв тоді б ні Орфей-ісмарієць,
Ані досвідчений Лін, хоч обом їм боги помагали —
Калліопея Орфею, а Лінові — Феб гарнолиций.
Навіть і Пан, коли став би зо мною до суду аркадців,
Навіть і Пан-чарівник признав би мою перемогу!
Хлопчику любий, навчися ж вітати, всміхаючись, матір;
Болю і прикрих страждань довелось їй натерпітись досить.
Хлопчику любий, навчися! Кого-бо не пестила мати,
Той не зазнав ні поваги богів, ні кохання богині.